

Bartók Béla pécsi hangversenye és szobrai Baranyában

Azt már sokan tudják, hogy Bartók Béla, a magyar és az egyetemes zeneművészet kiemelkedő alakja 135 évvel ezelőtt, egész pontosan 1881. március 25-én jött a világra, pedagógusszülők gyermekeként a hajdani Torontál megyei Nagyszentmiklóson. Ma Romániához tartozik.

Arra már kevesebben emlékeznek, hogy nem sokkal a megszületése előtt, pontosabban 1799-ben egy másik figyelemre méltó történet színhelye is volt a szülővárosa. A település egyik lakóháza udvarán – földmunkák közben – az a 23 különböző aranyeszközökből álló ókori lelet került felszínre, amelyet Hampel József a XIX. században a hunok nagy királyáról *Attila kincsének* nevezett el, ma általában *nagyszentmiklósi kincs* néven emlegetik.

Méltán lehet büszke Nagyszentmiklós a két emlékezetes eseményre!

Bartók Béla a tanulmányait befejező éveket követően kiemelkedő zenei tehetsége és képességei révén világhírű zeneszerzővé, zongoraművésszé, népzenekutatóvá, zongoratanárrá és zenetudóssá vált. Ennek híre szerte a világon elterjedt. Neve számos városban, országban és világtájon vált ismertté.

Fellépéseinek, műveinek hírei a múlt század első negyedében „*a zene városának*” nevezett Pécssett is felkeltették az ifjúságnak és a zenekedvelőknek az érdeklődését előadói és alkotói művészete iránt.

Pécsi zongorahangversenyét legfőképpen a város egyetemi ifjúsága óhajára hirdették és szervezték meg. A Pécsre invitáló meghívásának elfogadásában Bartóknak az itt élt nagyatyai vérrokona, a közismert könyvkereskedő, Karl Lajos volt a szervezők segítségére.

A korabeli pécsi napilap, a *Dunántúl* ezt írta róla a jövetelet beharangozó közleményében: „*Zenekedvelő közönségünknek nem kell mondani: ki Bartók Béla, mert neve ma fogalom.*”

Bartók 1923. október 30-án érkezett Pécsre, hangversenye megtartására. Keddi nap volt. A délutáni gyorsvonatról szállt le a pécsi Nagyállomáson, majd a Pannónia (ma Palatinus) Szállóban foglalta el a számára megrendelt szobát. Ennek a Király utcai szállodának nagytermében, amely ma a nevét viseli, került sor a hangversenyre is.

Amikor a *Pécsi Lapok* munkatársa felkereste és a városról kérdezte, ezt válaszolta: „*Most járok itt először; de a legkellemesebb benyomásaim vannak róla. Megnéztem a Dómot, amely azt hiszem remekmű tekintetében hazánkban egyedülálló.*”

Hangversenye este fél 9 órakor kezdődött. Abban az akkoriban kialakított koncert-repertoárját játszotta. Megszólaltak benne klasszikus szerzők alkotásai csakúgy, mint saját és Kodály zongoraművei is.

A hangversenyéről elmondott és a leírt megnyilvánulások, vélekedések, kritikák sajátos, de általános képet festenek egy vidéki nagyváros hangversenylátogatóinak akkori zenei ízlésvilágáról. Azt a hallgatóság szinte száz százalékban elismerte, hogy Bartók zongorázása a Steinway-zongorán briliáns volt, és kifogástalan stílushűséggel szólaltatta meg az egyes műveket. A zenekritikus tollából ezzel kapcsolatban ez látott napvilágot: „*Tartalmas dologbeli készsége, tökéletesen elmélyedő játéka, finom elgondolásai csak a legnagyobb művészek sajátja.*”

A megszólaltatott zongoraművek alapján háromféle hallgatói „tábor” alakult ki.

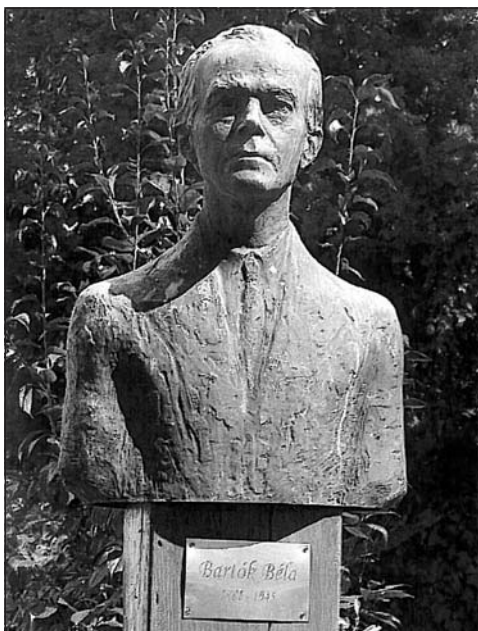
A régebbi zenéken nevelkedett közönség tagjainak a költői tartalmú zongorazene atyja, Donomico Scarlatt szonátái tetszettek, és Beethoven F-dúr szonátája váltotta ki elismerésüket. A *Pécsi Est* kritikusa így nyilatkozott erről: „*Örültünk, hogy hallottuk őt Beethovent, Scarlattit játszani.*”

Egy pécsi zeneiskolai zongoratanárnőnek és a fiatalok célcsoportjának Bartók darabjai (elsősorban a *Medvetánc*, az *Allegro Barbaro* és az *I. sirató ének*) nyerték el a tetszésüket. Egyetértünk a tanárnő szavaival, mert: „*Új harmóniák, csodálatos színek, lüktető ritmusok teljesen új világot teremtettek.*”

A középkorúakhoz tartozó hallgatói társaságbeliek vélekedései felemásak voltak. Akadtak olyanok, akik örültek azoknak a műveknek, amelyek élményeket nyújtottak a számukra, de elhangzottak olyan kompozíciók is, amelyek nem érintették meg őket, és nyugtalanságot keltettek bennük. A *Dunántúl* című lap zenekritikusa is ezek közé tartozott. Elismerően ezt írta: „*Bartók magyar parasztdala fölött írt változatai... igazi magyar érzéstől áthatottak és nagyszerűen megkonstruált diszharmóniák mellett is szépek.*” Aztán őszintén bevallotta, hogy a hangverseny második felében megszólalt darabokkal gondjai voltak: „*... a II. rész szerzeményei az én Skrjabin zongoradarabjait megemészteni képes zenei készséggel is túlmennek.*”

A hangverseny még sokáig maradt beszédtema a városban. Ha Bartók nem is adott több hangversenyt Pécssett és nem jutott el már a megye más településeire sem, művei mégis egyre gyakrabban szólaltak meg és szólalnak meg ma is zenei rendezvényeken ezen a tájon is!

Emlékét két szobor is őrzi Baranyában. Egyike a megyében letelepült bukovinai székely családok egy részének otthonává lett Hidason áll, a község új iskolájának utca felőli udvarán. A másik Mohácson látható, a Deák tér parkjában.

Bartók Béla hidasi szobra
(Hitter István felvétele)

A mohácsi Bartók-szobor
(Szökőcs Béla felvétele)

A hidasi Bartók-szobor alkotója Szöllőssy Enikő szobrász- és éremművész. Az alkotás a fiatal Bartókot ábrázolja egyedi szobrászati kifejezőmóddal. A szobrot a Baranya megye zenei életét irányító szakfelügyelői testület ajándékként kapta a Művelődésügyi Minisztériumtól, melyet továbbajándékozott Hidás településnek, ahol megkülönböztetett törődéssel ápolják Bartók emlékét. A bronz mellszobor avatására, Bartók Béla születésének 85. születési évfordulóján, 1966. szeptember 5-én került sor. Ezen helyi előadók és dunaiújvárosi zenetanárok szerepeltek, valamint a szomszédos Tolna megyei város, Bonyhád Erkel-kórusa lépett fel.

Mohácson 1970. november 15-én avatták fel Schaár Erzsébet, *Munkácsy-díjas* szobrászművész bronzba öntött Bartók Béla-portróját. Kegyeleti tisztelgés volt ez a már klasszikussá vált Bartók halála negyedszázados fordulójának évében. A művészi szobor erőt sugárzó arckifejezésű és humanista tekintetű.

A szoboravató ünnepségen jelen volt Bartók idősebb fia, ifjabb Bartók Béla is. Beszédet a képzőművészetet kedvelő és támogató megyei tanácsi elnökhelyettes, Takács Gyula mondott, amelyben méltatta Bartók személyiségét és alkotói pályáját. Kiemelte zenéje megismerésének, közkinccsé tételének fontosságát. „*Ez lesz ércnél is maradóbb emlékműve Bartóknak, ha megvalósul*” – mondotta. A szoborleplezést ünnepi hangverseny követte, amelyen ifj. Bartók Béla mondott bevezetőt. Abban visszaemlékezve édesapjára, tudatta: „*Fő szórakozása a munka volt, hazaszeretét mélységes magyarságtudat jellemezte. Kórusműveket azzal a megfontolással komponált, hogy a magyar nép lelkét kifejező zene minél többekhez eljusson.*” A Bartók-kórusművekből összeállított hangversenyen fellépett a komlói belvárosi iskola gyermekkórusa Tóth Ferenc, a mohácsi Szivárvány női kar Sas Zsuzsa, a pécsi AKÖV férfikar Ligeti Andor és a Pécsi Nevelők Háza kamarakórusa Tillai Aurél vezényletével.

Várnai Ferenc